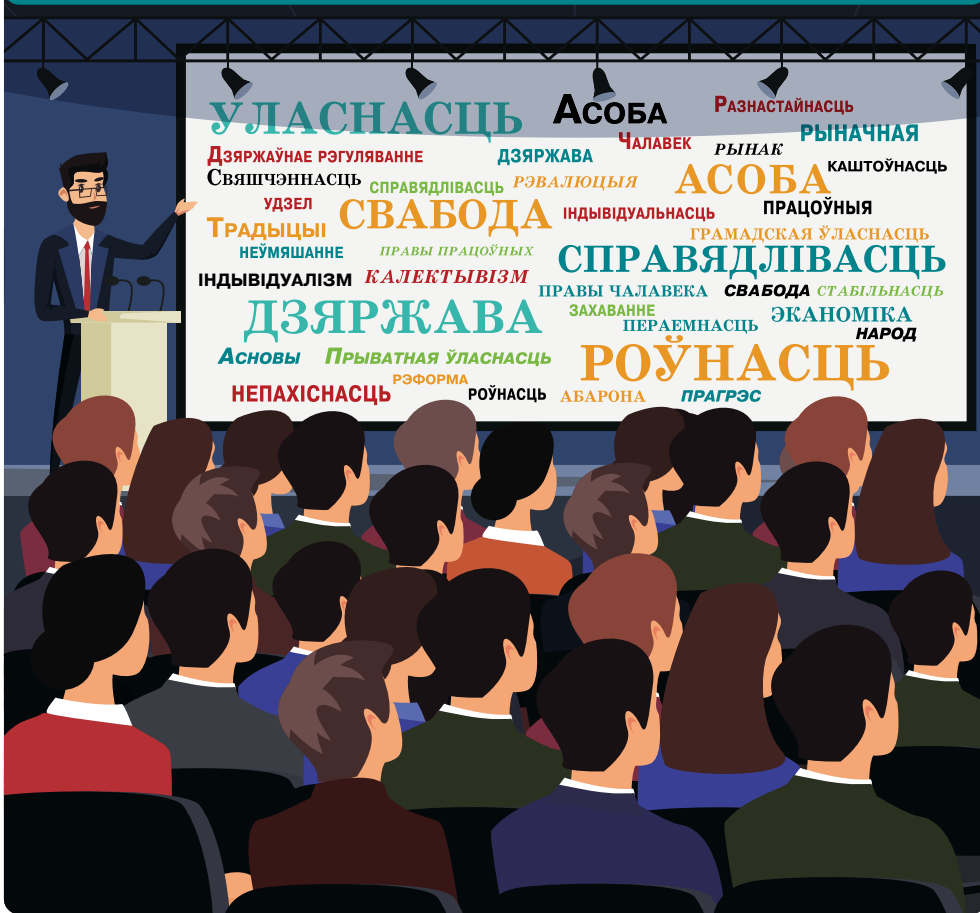

§ 10. Палітычныя ідэалогіі

Ідэалогіі сёння перажываюць заняпад
ці адраджэнне?

Тэрмін «ідэалогія» ўвёў у канцы XVIII ст. французскі філосаф Антуан Дэсцют дэ Трасі для абазначэння навукі аб агульных прынцыпах фарміравання ідэй. ■

Паняцце і функцыі палітычнай ідэалогіі. Палітычная сфера жыцця грамадства ўключае не толькі палітычныя адносіны і дзейнасць, але і палітычную свядомасць. Тэарэтычныя і жыццёвыя веды аб палітыцы, каштоўнасныя арыенціры людзей, палітычныя стэрэатыпы і настроі істотна ўплываюць на палітыку. У палітычнай свядомасці ўтрымліваюцца як навуковыя веды, так і звычайныя ўяўленні аб палітыцы, ацэначныя меркаванні і эмацыйныя адносіны да палітычных з’яў.

Палітычная ідэалогія — гэта сукупнасць ідэй, ідэалаў, каштоўнасцей, у якіх адлюстроўваюцца значныя, істотныя інтарэсы пэўных сацыяльных слаёў, што імкнуцца рэалізаваць гэтыя інтарэсы з дапамогай дзяржаўнай улады. Палітычныя ідэалогіі арыентаваны або на захаванне існуючых грамадскіх адносін, або на іх змену.

Галоўным у ідэалогіі з’яўляецца тое, што яна выражае пэўныя сацыяльныя інтарэсы і фарміруе «чалавека палітычнага» з пэўнымі перакананнямі. Палітычная ідэалогія складае светапоглядную аснову палітыкі.

Вылучаюць тры ўзроўні функцыянавання ідэалогіі. На *тэарэтычным* узроўні распрацоўваюцца палітычныя тэорыі, абгрунтоўваюцца прынцыпы дзейнасці дзяржавы і іншых палітычных інстытутаў, фармулююцца грамадскія ідэалы.

На *праграма-палітычным* узроўні тэорыі і ідэйныя прынцыпы канкрэтызуюцца ў праграмах палітычных партый, перадвыбарных платформах, заявах палітычных лідараў, лозунгах.

На *жыццёвым (паводзінскім)* узроўні адбываецца ператварэнне ідэалагічных тэорый, ідэй, ідэалаў у перакананні людзей. Менавіта на гэтым узроўні правяраецца, наколькі

ідэалагічныя палажэнні прымаюцца канкрэтнымі людзьмі, падтрымліваюцца вялікімі сацыяльнымі групамі. Звычайная, жыццёвая палітычная свядомасць непасрэдна ўплывае на палітычны ўдзел і падтрымку пэўных палітычных партый, лідараў, дзяржаўных інстытутаў.

Асноўныя віды палітычнай ідэалогіі.

Прыгадайце, дзе ўзніклі першыя палітычныя ідэалогіі. З чым звязана іх узнікненне? ■

Лібералізм	Кансерватызм	Сацыялізм
(ад лац. <i>liberalis</i> — свабодны) — узнікае ў XVII—XVIII стст. у перыяд буржуазных рэвалюцый	(ад лац. <i>conservo</i> — захоўваю, берагу) — узнікае ў канцы XVIII ст. як рэакцыя на рэвалюцыі і лібералізм	(ад лац. <i>socialis</i> — грамадскі) — узнікае ў пачатку XIX ст. як ідэалогія рабочага класа

Да асноўных палітычных ідэалогій належаць лібералізм, кансерватызм і сацыялізм, якія называюць суперідэалогіямі. Яны захоўваюць сваё значэнне і сёння, нягледзячы на істотныя змены з часу свайго ўзнікнення.

Для таго каб высветліць уласныя ідэалагічныя перакананні, з дапамогай воблака паняццяў з уступнай інфаграфікі адкажыце на пытанні:

1. Якія тры паняцці характарызуюць вашы асноўныя палітычныя погляды і інтарэсы?

2. Як вы думаеце, ці ёсць межы ў свабоды асобы?

3. Якім чынам павінны вырашацца сацыяльныя супярэчнасці?

Даведайцеся з табліцы на с. 86, якім ідэалогіям адпавядаюць вашы адказы. ■

Класічны

Сучасны

Лібералізм

Індывідуалізм, свабода асобы

- Індывідуальная свабода, самацэннасць чалавечай асобы, правы і свабоды чалавека
- Абарона прыватнай уласнасці і рыначнай эканомікі, неўмяшанне дзяржавы ў сферу эканомікі

- Дзяржава павінна рэгуляваць рынак і надаваць эканоміцы сацыяльную накіраванасць, абараняць разнастайнасць форм уласнасці, праводзіць эканамічныя і сацыяльныя рэформы, паслядоўна рэалізоўваць правы і свабоды чалавека, якія ўсё больш пашыраюцца

Кансерватызм

Традыцыяналізм

- Традыцыйныя каштоўнасці (сямейныя, манархічныя, рэлігійныя і інш.)
- Прыватная ўласнасць свяшчэнная і недатыкальная
- Супраць рэвалюцыйных пераўтварэнняў

- Пераемнасць і стабільнасць — неабходныя ўмовы захавання цэласнасці грамадства і традыцыйных каштоўнасцей у перыяд глабальных змен
- Прызнанне неабходнасці рэформ, якія павінны абапірацца на традыцыйныя асновы
- Неабходна аўтарытэтная і моцная дзяржава

Сацыялізм

Калектывізм

- Прыярытэт інтарэсаў сацыяльнай супольнасці і агульнай карысці над інтарэсамі асобы
- Справядлівае грамадства на аснове грамадскай уласнасці і сацыяльнай роўнасці
- Правядзенне пераўтварэнняў (шляхам рэвалюцый — камунізм, рэформ — сацыял-рэфармізм)

- Пашырэнне ўдзелу грамадзян у кіраванні дзяржавай пры захаванні і ўдасканаленні сучасных дэмакратычных інстытутаў
- Узмацненне сацыяльнай накіраванасці эканамічнай сферы, функцыянаванне змешанай эканомікі
- Арыентацыя на высокую якасць жыцця для ўсіх слаёў насельніцтва, барацьбу з беднасцю

У чым падабенства і адрозненне сучасных разнавіднасцей лібаралізму, кансерватызму, сацыялізму? Вылучыце найбольш важныя, на ваш погляд, прынцыпы кожнай ідэалогіі. Абгрунтуйце сваю думку. ■

Традыцыйна ідэалогіі падзяляюцца на «правыя» і «левыя».

Левыя ідэалогіі арыентаваны на абарону інтарэсаў працоўных, сацыяльную справядліваць і роўнасць. Да іх належаць сацыялізм, сацыял-дэмакратызм, камунізм, анархізм.

Правыя ідэалогіі вылучаюцца большай неаднароднасцю па змесце, ідэях і каштоўнасцях. Да правых ідэалогій належаць лібералізм, кансерватызм, нацыяналізм, расізм, фашызм, рэлігійны фундаменталізм.

І правыя, і левыя ідэалогіі могуць прымаць радыкальны характар. *Радыкалізм* (ад лац. *radicalis* — карэнны) — ідэалагічная і практычная арыентацыя на карэнную і хуткую змену грамадства і дзяржавы, часцей за ўсё шляхам гвалтоўных дзеянняў. Практыка радыкальных рухаў часта заснавана на экстрэмізме і тэрарыстычных дзеяннях.

Ідэалагічная разнастайнасць сучаснасці. Ідэалагічная сфера ў сучасным грамадстве вылучаецца вялікай разнастайнасцю. Адбываецца драбленне суперідэалогій (лібералізму, кансерватызму, сацыялізму), узмацняецца ўплыў нацыяналізму, фемінізму, ідэалогіі «злёмных», рэлігійнага фундаменталізму. Шырока выкарыстоўваюцца ідэалагічныя запазычанні. Так, ідэі правоў і свабод чалавека, дэмакратыі, гендарнай роўнасці, аховы прыроды характэрныя для сучаснага лібералізму, кансерватызму, сацыял-дэмакратызму і ўваходзяць у праграмы камуністычных партый. Гэтыя запазычанні дазваляюць палітычным сілам пашыраць сваю сацыяльную базу.

Папулізм (ад лац. *populus* — народ) — гэта вылучэнне нерэальных, але папулярных у канкрэтнай сітуацыі лозунгаў для набыцця падтрымкі народа, абяцанне лёгкага вырашэння вострых сацыяльных праблем.

Ці можна лічыць папулізм ідэалогіяй? ■

Ва ўмовах ідэалагічнай разнастайнасці ўзмацняецца значэнне ідэалогіі дзяржавы, якая адлюстроўвае нацыянальна-дзяржаўныя інтарэсы ў цэлым.

Канстытуцыя Рэспублікі Беларусь утрымлівае наступныя палажэнні:

Артыкул 4. Дэмакратыя ў Рэспубліцы Беларусь ажыццяўляецца на аснове разнастайнасці палітычных інстытутаў, ідэалогій і поглядаў.

Ідэалогія палітычных партый, рэлігійных або іншых грамадскіх аб'яднанняў, сацыяльных груп не можа ўстанаўлівацца ў якасці абавязковай для грамадзян.

Артыкул 33. Кожнаму гарантуецца свабода поглядаў, перакананняў і іх свабоднае выказванне.

Ніхто не можа быць прымушаны да выказвання сваіх перакананняў або адмовы ад іх.

Манапалізацыя сродкаў масавай інфармацыі дзяржавай, грамадскімі аб'яднаннямі або асобнымі грамадзянамі, а таксама цензура не дапускаюцца.

Захаванне грамадзянскага міру і ўмоў для стабільнага развіцця грамадства патрабуе забароны дзейнасці тых палітычных сіл, якія вядуць прапаганду вайны, сацыяльнай, нацыянальнай, рэлігійнай і расавай варожасці, ставяць сваёй мэтай гвалтоўную змену канстытуцыйнага ладу. Радыкальныя ідэалогіі: фашызм, расізм, рэлігійны экстрэмізм, шавінізм (крайняя праява нацыяналізму) — разбураюць адзінства грамадства, прыводзяць да палітычных крызісаў, росту тэрарызму і грамадзянскіх войнаў, вядуць да ўзрастання напружання ў міжнародных адносінах.

1. На аснове тэксту параграфа складзіце схему «Узроўні палітычнай ідэалогіі».
2. Растлумачце і канкрэтызуйце прыкладамі ролю ідэалогіі ў палітыцы.
3. Выкажыце сваё меркаванне аб тым, якую ідэалогію можна назваць цэнтрэцкай. Чаму лічыцца, што правыя і левыя радыкалы значна бліжэйшыя адзін да аднаго, чым да палітычнага цэнтра? ■

Выканайце міні-праект «Візуалізацыя перадвыбарнай праграмы». Вывучыце праграмы палітыкаў — кандыдатаў на актуальных выбарах (прэзідэнцкіх, парламенцкіх ці мясцовых Саветаў). Складзіце на падставе праграм «аблогі слоў» — «ТОП-10 слоў з праграм кандыдатаў» (выкарыстоўвайце толькі назоўнікі, вылучыце большым шрыфтам словы, што ў праграме сустракаюцца часцей, меншым — радзей). Параўнайце «аблогі слоў». Якія ідэалогіі з'яўляюцца асновай для праграм? ■

